

EDIČNÍ POZNÁMKA EBIII

Výběrová edice dokumentů Edvard Beneš, Němci a Německo III je v pořadí třetím dílem projektu Grantové agentury ČR (č. P410/10/1273) a zahrnuje období od zvolení Edvarda Beneše prezidentem Československé republiky v prosinci 1935 do jeho rezignace na prezidentský úřad 5. října 1938. Výjimečně zařazujeme několik dokumentů, které přesahují toto chronologické vymezení. Jedná se především o texty, které vznikly (většinou formou rozhovoru autora s prezidentem) dříve, byly však publikovány až na podzim 1938 a na jaře 1939 (např. dok. č. 247, 249, 250). Záměrem edice je zdokumentovat vývoj Benešových názorů na problematiku Němců v českých zemích, na jeho vztah k Německu a Rakousku a také v obecnější rovině zachytit jeho pojetí řešení národnostní otázky v ČSR, k jejímuž vyhocení — jak pod vlivem domácích, tak výrazně i zahraničněpolitických faktorů — došlo právě v druhé polovině třicátých let. Vybrané dokumenty jsou osobní i úřední povahy, publikované i nepublikované. Četnost a povaha materiálů ukazuje široký záběr Benešových aktivit, které vyvíjel v prezidentské funkci.

V tomto období jsou především viditelné prezidentovy veřejné projevy, četné cesty po Československu a pravidelné návštěvy jednotlivých regionů republiky, které byly promyšleně plánované a mnohdy měly i značný politický význam, například Benešův zájezd do severních Čech v srpnu 1936. K tomu nezanedbatelně působila jeho činnost publicistická, a to jak v domácím, tak především v zahraničním tisku. Jak stoupalo napětí ve střední Evropě, dostávalo se do středu zájmu stále více i Československo, jehož politické, diplomatické i kulturní špičky se vyslovovaly k poměrům v ČSR. Na jednom z prvních míst s žádostí o vyjádření se k aktuální politické situaci byl pochopitelně prezident republiky, který tak ve větší míře poskytoval rozhovory zahraničním tiskovým agenturám a předním listům. To se zároveň dělo v kontrastu s posledními léty prezidenta Masaryka, kterému již vážný zdravotní stav neumožnil naplno se věnovat potřebným veřejným aktivitám.

Prezidentova veřejná činnost byla systematicky a vcelku důsledně dokumentována Kanceláří prezidenta republiky, kde je uloženo mnoho relevantních materiálů především úřední povahy. K tomu však přistupovala rozsáhlá aktivita diplomatická, neboť Beneš ani jako prezident neztratil vliv na zahraniční politiku. Patrné to bylo zvláště v roce 1938, kdy se přímo zapojil do vyjednávání s SdP. To je ostatně zachyceno a dokumentováno v četných zprávách zahraničních diplomatů a novinářů, které jsou také součástí této edice. Pokud to bylo možné,

přihlédli jsme též k osobní korespondenci Edvarda Beneše s domácími i zahraničními politiky a osobnostmi veřejného života.

Výzkum probíhal v Archivu Ústavu T. G. Masaryka, kde je uložena velká část osobní písemné pozůstalosti Edvarda Beneše a T. G. Masaryka. Heuristika se prováděla především v částech EB I, EB III a EB IV/1, kde jsou uchovány Benešovy rukopisy a strojopisy vědeckých i žurnalistických prací, korespondence osobní i úřední povahy, memoranda a zprávy, záznamy z jednání apod. Další relevantní materiály se nacházejí ve fondu Jaromíra Smutného. Excerptován byl též fond Kamil Krofta v Archivu Akademie věd ČR, bez výraznějších výsledků.

Heuristika se dále prováděla v Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky, kde byly studovány fondy Telegramy odeslané, Telegramy došlé, f. Kabinet ministra, f. Kroftův archiv, f. Malá dohoda a především fondy III. sekce a Edvard Beneš — Soukromý archiv, které obsahují články, výstřižky z domácího i zahraničního tisku o Edvardu Benešovi, prezidentovy projevy, záznamy z rozhovorů, korespondenci apod.

Další část Benešovy písemné pozůstalosti je uložena v Archivu Národního muzea v Praze. Podstatné byly především fondy Edvard Beneš a Hana Benešová, které tematicky doplňují dokumentaci uloženou v AÚTGM. V tomto archivu byly dále studovány pozůstalosti Vojty Beneše, Přemysla Šámala a Vojtěcha Mastného, z nichž posledně jmenovaná byla pro edici zvláště přínosná. Byl též podniknut výzkum v Archivu Českého rozhlasu, kde jsou uloženy autentické zvukové nahrávky prezidentových rozhlasových projevů.

Důležitým zdrojem relevantních dokumentů je dále Archiv Kanceláře prezidenta republiky. Prostudovány byly především fondy KPR (zvláště inv. č. 1820, Prezident Beneš), dále fondy KPR 1919–1947 a KPR — protokol T (Tajné) 1921–1944 (1953), stejně jako příslušné složky korespondence. Pro vypracování poznámkového aparátu byly též využity knihy audiencí z let 1935–38. Podstatné informace poskytly též fondy Národního archivu, především výstřižkové archivy Ministerstva zahraničních věcí (f. MZV–VA I a f. ZTA), f. PMR, f. Archiv Huberta Ripky, f. Auswärtiges Amt Berlin, f. SdP, f. Klement Gottwald (100/24) a f. Josef Schiezl.

V zahraničí byly studovány ve Velké Británii Archiv Cambridge University Library (Viscount Templewood Papers), Churchill Archives Centre Cambridge (The Papers of Leopold Amery, The Papers of Aubrey Leo Kennedy, The Papers of Sir Edward Spears), School of Slavonic and East European Studies London (Seton-Watson Papers, Jan Masaryk Papers, Karel

Lisický Papers), British Library London (Wickham Steed Papers). Diplomatičká komunikace byla studována v The National Archives London (kupř. FO 371: Foreign Office, general correspondence, Czechoslovakia, Germany, Austria atd.). V USA byl prohlédnut Hoover Institution Archives Stanford (Osuský Papers). V Německu se heuristika prováděla v Politisches Archiv des Auswärtigen Amts Berlin (kupř. Politische Abteilung II Österreich; Politische Abteilung II Tschechoslowakei a Politische Abteilung IV, Tschechoslowakei; Geheimakten, Akten des Staatssekretärs, Büro des Staatssekretärs, Büro des Reichsministers, Aktenverzeichnis der Deutschen Gesandtschaft Prag, Politische Abteilung, Geheime Reichssachen atd.). Rovněž byly studovány fondy Bundesarchivu v Berlíně, mj. Reichslandbund, Pressearchiv.

Pramenný výzkum ve Francii byl zaměřen na Archiv Ministerstva zahraničnických věcí — Archive du ministère des Affaires étrangères: fond Z – affaires diplomatiques Europe – Tchecoslovaquie (uváděno ve zkratce AMAE, f. Z) — AP (Archive de Paris), včetně jeho pobočky v Nantes — CADN (Centre d'Archive de Nantes), fond 54PO/1 — Versement des archives rapatriées de l'ambassade de France à Prague. V pařížském AMAE bylo použito především pramenů z kartonů 117, 118, 121, 122, 123, a 124, které obsahují dokumenty k událostem od května do září 1938. Relevantní dokumenty obsahují též kartony 105, 149 (interní záležitosti ČSR 1936–1939). Některé z dokumentů byly již vydány v rámci francouzské edice Documents diplomatiques français, viz níže.

V Rakousku to byly Österreichisches Staatsarchiv — Archiv Der Republik, f. Neues Politisches Archiv (NPA) — Bundeskanzleramt / Auswärtige Angelegenheiten 1923–1938, f. NPA — Liasse Tschechoslowakei 1918–1938, f. NPA — Liasse Tschechoslowakei / Geheim, f. Gesandtschafts- und Konsulatsarchive 1918–1938 / Gesandtschaft Prag.

Důležitým zdrojem dokumentujícím Benešovu činnost jsou periodika. Pro sledované období byl — s přihlédnutím k již publikovaným edicím Benešových projevů a článků — procházen československý denní tisk, zvláště s ohledem na potřeby vypracování poznámkového aparátu. V zahraničnickém tisku se též podařilo dohledat několik prezidentových rozhovorů, respektive jejich publikovaných verzí. Co se týče vlastních Benešových článků a studií v denním tisku i odborných časopisech, je nutné podotknout, že ve sledovaném období, zvláště v roce 1938, přímé prezidentovo zapojení do probíhajících diplomatických jednání již neumožnilo na tomto poli rozvinout větší aktivitu.

Při editování bylo přihlíženo k dosavadním odborným publikacím a edicím, zvláště k následujícím titulům: Jan PACHTA — Pavel REIMAN, O nových dokumentech k otázce Mnichova, in: Příspěvky k dějinám KSČ, 1, 1957, s. 104–133; Mnichov v dokumentech, I–II, Praha 1958; Václav KRÁL, Politické strany a Mnichov, Praha 1961; Germany and Czechoslovakia 1918–1945. Documents on German Policies, Koloman Gajan — Robert Kvaček (eds.), Prague 1965; Edvard BENEŠ, Mnichovské dny. Paměti, Praha 1968; Das Abkommen von Mochen 1938. Dokumente, Václav Král (ed.), Praha 1968; Dokumenty k historii mnichovského diktátu 1937–1939, Praha 1979; Dokumenty a materiály k dějinám československo-sovětských vztahů, díl III, Praha 1979; Protifašistický a národněosvobozenecký boj českého a slovenského lidu 1938–1945, díl I/1/1, Praha 1979; Protifašistický a národněosvobozenecký boj českého a slovenského lidu 1938–1945, díl I/2/1, Praha 1980; Protifašistický a národněosvobozenecký boj českého a slovenského lidu 1938–1945, díl I/3/1, Praha 1985; Ladislav DEÁK, Dokumenty o rokování nejvyšších představitel'ov malodohodových štátov v Bukurešti v dňoch 6.–10. 6. 1936, Slovanský prehľad, 72, 1986, č. 2, s. 137–141; Jindřich DEJMEK (ed.), Dokumenty československé zahraniční politiky. Československá zahraniční politika v roce 1938, sv. I, Praha 2000; Jindřich DEJMEK (ed.), Dokumenty československé zahraniční politiky. Československá zahraniční politika v roce 1938, sv. II, Praha 2001; Jindřich DEJMEK, Z telefonických rozhovorů prezidenta Edvarda Beneše s československými vyslanci v Londýně a Paříži v září 1938, in: Moderní dějiny, 10, 2002, s. 271–291; Edvard Beneš, Evropská krize 1938. Pět projevů, Praha 2003; Jindřich DEJMEK — Jan NĚMEČEK (eds.), Dokumenty československé zahraniční politiky. Československá zahraniční politika v roce 1936, I–II, Praha 2003; Edvard BENEŠ, Projevy — články — rozhovory 1935–1938, Richard Vašek (ed.), Praha 2006; Edvard BENEŠ, Paměti I–III, Milan Hauner (ed.), Praha 2007; Jindřich DEJMEK (ed.), Dokumenty československé zahraniční politiky. Československá zahraniční politika v roce 1937, sv. II, Praha 2008; Prezident Beneš v letech 1935–1938. Studie a edice dokumentů, Richard Vašek (ed.), Praha 2008; Helena NOVÁČKOVÁ — Ivan ŠTOVÍČEK — David HUBENÝ (eds.), Hubert Ripka: záznamy o rozhovorech s Edvardem Benešem 1932–1938, in: Paginae Historiae, 20, 2012, č. 1, s. 258–307.

Dále byly využity cizojazyčné edice: Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918–1945, Serie C, Bd. IV/2; Serie C, Bd. V/1; Serie C, Bd. VI/2; Serie D, Bd. II; Documents on British Foreign Policy 1919–1939, Third Series, Volume I, 1938, London 1949; Third Series, Volume II, 1938, London 1949; Second Series, Volume XVI, London 1977; Second Series,

Volume XVIII, London 1980; Second Series, Volume XIX, London 1982; Documents on German Foreign Policy, Serie D, Volume II.

Pierre RENOUVIN — Jean-Baptiste DUROSELLE (eds.), Documents diplomatiques français 1936–1939, tome I, Paris 1963; Jean-Baptiste DUROSELLE (ed.), Documents diplomatiques français 1936–1939, tome III, Paris 1966; Maurice BAUMONT — Pierre RENOUVIN (eds.), Documents diplomatiques français 1936–1939, tome VII, Paris 1972; Maurice BAUMONT — Pierre RENOUVIN (eds.), Documents diplomatiques français 1936–1939, tome X, Paris 1976;

Protokolle des Ministerrates der Ersten Republik, Abteilung IX. Kabinett Dr. Kurt Schuschnigg, Band 4, MRP Nr. 1016 vom 2. Dezember 1935 bis MRP 1024 vom 6. März 1936, (Bearbeiter: Gertrude Enderle-Burcel, Walter Mentzel), Wien 2000; Kabinett Dr. Kurt Schuschnigg, Band 5, MRP Nr. 1025 vom 19. März 1936 bis MRP 1036 vom 24. Juli 1936, (Herausgegeben von: Gertrude Enderle-Burcel, Bearbeiter: Walter Mentzel), Wien 2001; Kabinett Dr. Kurt Schuschnigg, Band 6, MRP Nr. 1037 vom 27. August 1936 bis MRP Nr. 1043 vom 4. November 1936, (Herausgegeben von: Gertrude Enderle-Burcel, Bearbeiterin: Christa Putz), Wien 2006; Kabinett Dr. Kurt Schuschnigg, Band 7, 20. November 1936 bis 25. Mai 1937, herausgegeben von Gertrude Enderle-Burcel, bearbeitet von Gertrude Enderle-Burcel, Alexandra Neubauer-Czettel und Peter Wackerlig, Wien 2011; Kabinett Dr. Kurt Schuschnigg, Band 8, MRP 1056 vom 4. Juni 1937 bis MRP 1071 vom 13. März 1938. Wien 2013. Nejnověji vyšel svazek Kabinett Dr. Kurt Schuschnigg, Band 8, MRP 1056 vom 4. Juni 1937 bis MRP 1071 vom 13. März 1938. Wien 2013. Tento poslední svazek stejně jako svazek edice rakouských zahraničně-politických dokumentů (Außenpolitische Dokumente der Republik Österreich 1918–1938. Band 10: Zwischen Mussolini und Hitler. 10. August 1934 bis 24. Juli 1936, Wien 2014) nebyl vzhledem k časovým možnostem již v edici využit.

Metodickým východiskem pro nás byly Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti.¹ Kritérium výběru dokumentů bylo dáno tematickým zaměřením edice. Primárně jsme zařadili dokumenty, jejichž autorem byl Edvard Beneš, především projevy, články a rozhovory, dále záznamy z jednání, korespondence,

¹ Ivan ŠTŮVÍČEK a kol., Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Praha 2002.

případně pokyny a instrukce. V tomto období se prakticky nesetkáváme s Benešovými nepodepsanými či pod šifrou publikovanými texty. Výjimku tu tvoří jednak článek Josefa Chmelaře, napsaný pro Prager Presse v červnu 1938 podle prezidentových pokynů (dok. č. 191) a dále především série článků v Prager Presse z podzimu 1937, podepsaná šifrou X. Y. I když se jedná o rozsáhlý text, do edice jej kvůli obsahové závažnosti zařazujeme jako doklad prezidentovy bezprostřední reakce na útoky německé protičeskoslovenské propagandy.

Dále byly zařazeny i texty dalších původců, které přinášejí (byť zprostředkovaně) názory Edvarda Beneše, vyslovené nejčastěji v osobním rozhovoru, při audienci nebo při přípravě interview, eventuálně jsou zaznamenány ve formě prezidentových instrukcí či pokynů. I když jsme si vědomi možných posunů v autentičnosti Benešových vyjádření, jsou to texty natolik zajímavé, že je uveřejňujeme. Uvědomovali jsme si také jistou pojmovou komplikovanost tématu (Německo, Rakousko, čeští Němci, říšští Němci, rakouští Němci). Zařazujeme též několik telegramů zaslanych ministrem zahraničních věcí Kamilem Kroftou čs. zastupitelským úřadům v září 1938, v nichž informoval o postupu jednání s SdP a tlumočil názory a postoje prezidenta republiky. Některé texty se dotýkají problematiky Němců, Německa či řešení národnostních otázek pouze částečně, jsou však editovány vzhledem k doplnění celkového kontextu. Konečný výběr však musel nutně zohlednit jak velké množství relevantních materiálů na jedné straně, tak výpovědní hodnotu, reprezentativnost nebo i současnou dostupnost příslušných dokumentů na straně druhé.

Dokumenty, publikované i nepublikované, jsou řazeny chronologicky a jsou průběžně číslovány. Pokud existuje více dokumentů vzniklých ve stejný den, jsou řazeny v chronologickém pořadí, pokud to bylo možné určit (např. u telegramů). V případě, že se datum vzniku dokumentu nepodařilo zjistit, zařazujeme text podle kontextu na začátek příslušného období (např. měsíce, roku). Edice byla vzhledem k velikosti celého textu technicky rozdělena na dva svazky, přičemž poznámkový aparát k dokumentům je vzájemně propojen. Každý svazek je však vybaven samostatným jmenným rejstříkem.

Vlastní texty dokumentů jsou publikovány v jazyce originálu. Pokud byl v archivu dohledán český překlad, je připojen v textové poznámce. Zároveň se vycházelo z obecných zásad určujících, že originál dokumentu (prvopis) má vždy přednost před dalšími formami dochování dokumentu. Pokud se nedochoval originál, posloužil za základ vydání text kopie (průklep, průpis), jež vznikla současně s originálem. Jen v těch případech, kdy nebyla nalezena ani kopie dokumentu, sloužil za základ vydání opis. V případě publikovaných

dokumentů byl pro nás v zásadě výchozí publikovaný text. Pouze v případě značného rozdílu mezi uveřejněnou a archivní verzí vybíráme obsažnější text, případně komentujeme tuto skutečnost v textové poznámce. Uvádíme i další přetisky publikovaných textů (mnohdy ovšem pouze výtahy), pokud je bylo možné dohledat. V případě, že tentýž text byl s drobnými změnami použit a publikován znovu, zařazujeme jej jen s ohledem na jeho význam či na jeho působení na zahraniční veřejnost. Například Benešův projev v Olomouci ze srpna 1937, jehož základní myšlenky byly posléze jako samostatný článek uveřejněny v listopadu 1937 ve francouzském listu *Le Soir* a v březnu 1938 ještě v americkém časopise *The Word Observer*. Viz zde dok. č. 130.

Přepis dokumentů se prováděl v souladu s pravidly pro přepis historických textů. Texty dokumentů byly transkribovány a upraveny podle současné jazykové normy. Zjevné písařské chyby, nedostatky v interpunkci a pravopisné chyby byly opraveny. V zásadě se při přepisu užívala v současné době platná pravopisná norma, pouze odchylky od dobových zvyklostí či zvláštnosti v textu byly ponechány v původní podobě. Běžné písařské a tiskové chyby jsme opravovali bez vyznačení. Stylistické chyby a prohřešky proti jazykové normě byly ponechány v původní podobě s upozorněním, a to buď v textu znakem [!], nebo ve formě textové poznámky. Znakem [!] také upozorňujeme na logické nebo věcné nesrovnalosti v textu. U některých textů ponecháváme v nezměněné podobě původní autorské poznámky pod čarou — především u rozsáhlé série Benešových článků v listu *Prager Presse* (X. Y.) a několika dalších dokumentů.

Běžné zkratky nebo zkrácená slova jsme nerozepisovali. Jen v těch případech, kdy zkratka nebyla jednoznačná a mohla by se číst v několika významech, byla podle kontextu rozepsána v hranatých závorkách. Psaní vlastních jmen, zejména v cizojazyčných textech, kolísá, a to především u místních jmen. V textu se uvádí jejich původní verze. U jmen osob jsme opravovali zjevné písařské chyby bez vyznačení, na větší omyly v psaní případně upozorňujeme v poznámce. Různé formy psaní osobních jmen (Vilém, Wilhelm, Guillaume) ponecháváme bez zásahu.

Psaní interpunkce, malých a velkých písmen jsme upravili podle v současnosti platné pravopisné normy (např. Československá Národní Rada > Československá národní rada, Společnost Národů > Společnost národů, Malá Dohoda > Malá dohoda, Národní Listy > Národní listy, New-Yorské Listy > New-Yorské listy, Říše Německá > Říše německá). Zdvojené souhlásky v psaní slov cizího původu jsme zjednodušili (např. afféra, affaire >

aféra, klassicky > klasicky, professor > profesor, aplikovat > aplikovat, massy > masy, bluff > bluff). Podle současné pravopisné normy jsme upravili psaní s, z, včetně psaní předložek ve 2. pádu a předpon (sesměšňuje > zesměšňuje, ztrávili > strávil). Pokud norma povolovala neprogresivní tvar (např. president, filosofie, posice, krise, organisace, analysovati, universita), ponechali jsme jej. Ponechávali jsme také příponu –ism (např. bolševism, socialism), stejně jako infinitivy zakončené na –t i –ti. Podle současné pravopisné normy píšeme výrazy jako např. neloyální > nelojální, oktroy > oktroj, oficiální > oficiální, rozpjetí > rozpětí, napjetí > napětí, prakse > praxe, eventuelní > eventuální, materielní > materiální.

Pravidlům jsme přizpůsobili též psaní příslovečných spřežek (např. konec konců > koneckonců, do podrobna > dopodrobna, k vůli > kvůli, ku předu > kupředu, na vzájem > navzájem, z počátku > zpočátku, na příklad > například, tak zvaný > takzvaný, v celku > vcelku, za jedno > zajedno, do leva > doleva). Sjednotili jsme rovněž nestandardní a kolísavé psaní kvantitativních samohlásek (např. disciplina > disciplína, forum > fórum, nota > nóta, radio > rádio, Italie > Itálie, Jugoslavie > Jugoslávie, genius > génius, ultimatum > ultimátum).

Zkratky zavedené a běžně užívané nebyly rozepisovány, bylo pouze sjednoceno jejich psaní s přihlédnutím k současným pravidlům: např. a. j. > aj., a. t. d. > atd., a. t. p. > atp., na př. > např., t. j. > tj., t. z. v. > tzv. Zkratku Dr., Dra., dru. sjednocujeme na dr., 20letých přepisujeme na dvacetiletých, 7hodinová na sedmihodinová.

Nesprávné či kolísavé psaní osobních jmen a zeměpisných názvů jsme sjednotili a opravili bez vyznačení (např. Atheny > Athény, Gdánsk, Gdansk > Gdaňsk, Italie > Itálie, Rjeka > Rijeka). V některých případech, abychom zachovali osobitý styl dokumentu, resp. zvyklost autora, jsme původní název neměnili: např. Jihoslávie, užívání názvu Tschechoslovakei/Tschechoslowakei.

Text podtržený nebo jinak zvýrazněný v textu (kurzívou či prostrkaným písmem) převádíme jednotně do kurzívy. Názvy novin a časopisů též uvádíme v textu kurzívou.

Cizojazyčné texty prošly jazykovou korekturou. Odstraněny byly především zjevné chyby, překlady a tiskové omyly a upravili jsme též interpunkci, která v textech mnohdy chyběla. Nejrozsáhlejší Benešův cizojazyčný text — anonymní statě publikované v Prager Presse pod značkou X. Y. — jsme ponechali v autentické podobě včetně četných autorových poznámek pod čarou. V textech psaných francouzsky byla kromě zjevných chyb opravena zejména chybějící diakritika (e > è). Při úpravách bylo též přihlédnuto k pravidlům francouzského

pravopisu (les tchécoslovaques > les Tchécoslovaques). Jména osob byla ponechána ve francouzské transkripci (Osusky, Osudsky, Osouski — Osuský; Hodza — Hodža; Benes, Benès — Beneš ap.), podobně i v transkripci německé a anglické (např. Benes, Benesh, Benesch — Beneš).

Formuláře dokumentů, např. záhlaví a adresa, se nepublikují. Údaje v nich obsažené jsou zachyceny v záhlavní anotaci a v textových poznámkách. Na vlastnoruční podpis autora u strojopisu upozorňujeme. U dokumentů, jež se publikují ve zkráceném znění, jsou všechny vypuštěné pasáže vyznačeny v textu grafickým znakem pro vypuštění textu [...] a v textové poznámce se stručně charakterizuje obsah vypuštěné části.

Ediční zpracování dokumentů zahrnuje pramennou a historickou kritiku. Dokumenty jsou opatřeny vědeckokritickým a informačním aparátem (záhlaví, údaje o uložení a vnější popis dokumentů). Výsledky další pramenné a textové kritiky dokumentů jsou zachyceny v textových poznámkách. Ty jsou značeny písmeny latinské abecedy a jsou použity především pro vyznačení poznámek na dokumentu, podtržení a autorské vpisky, překlad a objasnění významu některých cizojazyčných, zastaralých či dnes málo srozumitelných výrazů, případně pro upozornění na další varianty téhož textu či textové odchylky. Textové poznámky jsou vypracovány zvlášť pro každý dokument edice. Rozšiřující informace a výsledky historické kritiky obsahu, bibliografické údaje nebo identifikace osob jsou zpracovány ve věcných poznámkách. Ty jsou značeny arabskými číslicemi a řazeny za každým dokumentem. Věcné poznámky jsou vypracovány s ohledem na všechny editované dokumenty, jsou proto vzájemně provázány. V záhlaví dokumentu se uvádí datování dokumentu, místo jeho vzniku, označení druhu písemnosti, jméno původce, popř. adresáta a stručné zachycení obsahu publikované písemnosti.

Datace odkazuje na datum uvedené na dokumentu. Pokud dokument není datován, bylo datum určeno na základě pramenné a historické kritiky a údaj se pak uvádí v hranatých závorkách. Místo vzniku dokumentu se určuje podle údajů uvedených na dokumentu. Chybnou dataci vysvětlujeme v textové poznámce. Pokud je datační formule součástí textu (např. v dopise), publikujeme ji v nezměněné podobě.

Za každým dokumentem se nachází odkaz uvádějící u nepublikovaných dokumentů místo uložení, formu dochování a způsob vyhotovení, u publikovaných pak bibliografický záznam.

U dokumentů, které již byly publikovány v edicích vědeckého charakteru, uvádíme odkazy na příslušné edice.

Pokud se týká formy dochování, archivní dokumenty jsou označeny jako originály, kopie, koncepty a opisy. Za originál považujeme prvopis (rukopis, strojopis) písemnosti, za kopii označujeme dokumenty vzniklé současně s originálem (průpis, průklep) a za opisy dokumenty vzniklé dodatečně. Jako koncepty označujeme verze dokumentů, které sloužily jako podklad pro napsání konečné verze, originálu. Uvádíme i způsob vyhotovení — strojopis, rukopis apod. Edice je kromě edičního a historického úvodu vybavena dalším vědeckoinformačním aparátem: rejstříkem osob, seznamem použitých zkratk, cizojazyčným resumé a soupisem anotovaných dokumentů v české a anglické verzi.

Za pomoc s heuristikou a edičním zpracováním francouzských textů děkujeme Evě Hajdinové; jazykové korektury a překlady cizojazyčných textů provedli John Comer (angličtina), Joséphine Polak (francouzština) a Egbert Thümmel (němčina). Zvláštní dík pak patří recenzentům doc. Janě Čechurové a dr. Jindřichu Dejmkovi za cenné podněty a připomínky, Miladě Hartlové za péči o technické zpracování knihy a Jitce Jindřiškové za pečlivou jazykovou korekturu českých textů. Děkujeme také všem kolegům knihovníkům a archivářům, kteří nám vycházeli vstříc. Za všechny jmenovitě uvádíme dr. Jakuba Doležala z Archivu Kanceláře prezidenta republiky a dr. Helenu Kokešovou z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Editoři